

**Fakultet političkih nauka
MEDJUNARODNI EKONOMSKI ODNOSI**

---

4. SUBJEKTI U SVJETSKOJ PRIVREDI

- 1. Pojam i osnovna podjela subjekata**
- 2. Kompanije**
- 3. Banke i druge finansijske organizacije**
- 4. Država**
- 5. MO kao subjekti u svjetskoj privredi**
- 6. Klasifikacija savremenih trzisnih ekonomija i osnovni makroekonomski indikatori**

Subjekti u svjetskoj privredi

SUBJEKTI MEO

1. Oni koji neposredno obavljaju **proizvodne i spoljnotrgovinske poslove** (proizvodna i uslužna preduzeća)
2. Oni koji obavljaju **finansijske poslove** (banke, berze, investicioni fondovi, organizacije osiguranja)
3. Oni koji sistemom ekonomskih instrumenata **opredjeljuju uslove privredjivanja**: suverene države i medjunarodne organizacije

1. Preduzeća – monopoli i TNK

- Druga polovina XIX i početak XX v. – **monopolski kapitalizam -TNK**
- 1890. prvi **antimonopolski zakon** Sherman Anti Trust Act /SAD/, postoji monopol kad 4 firme kotrolišu 50% proizvodnje – pa treba stimulirati konkurenciju, obarati cijene i otklanjati druge slabosti
- Sve intenzivnija koncentracija i centralizacija kapitala – jačanje TNK
- **PUL** – **sporazum** više krupnih kapitalista o koordiniranoj akciji, udruživanje interesa u proizvodnji i prodaji /najčešće - **dogovaranje cijena**/
- **KARTEL** – sporazum **sličnih p-ća iste grane**, u cilju monopolske vladavine na tržištu /sporazum o podjeli proizvodnje, zajedničkoj prodaji, podjela tržišta, određivanju cijena, uslova plaćanja.../, npr **OPEC** (proizvod. i izvoz nafte)
- **TRUST**- trajno povezivanje p-ća kroz **fuzije (A+B=C)** i preuzimanja - **akvizicije: (A+B=A)** u okviru iste privredne grane /čelik, kafa, Al, / čvrst i trajan oblik monopolske organizacije, uključuje i “transferne” cijene
- **HOLDING KOMPANIJA** – p-će koje rasplaže **kontrolnim paketom akcija** niza p-ća, objedinjenih pod jedinstvenim rukovodstvom i većinskim vlasništvom /vertikalno, horizontalno i konglomeratsko integrisanje/
- **KONCERN** – najobuhvatniji oblik monopolske organizacije, sporazum više p-ća iz raznih grana /proizvodnja, transport, trgovina, banke/, sistem društava sa jedinstvenom upravom, složenih pravnih i ekonomskih veza
- **Grupe ili poslovne alijanse** – manje obavezujući oblici integracije
- **TNK** – kapital jedne zemlje u većem broju država, a kod **MNK** kapital je vlasništvo porijeklom iz više zemalja

TNK

- Transnacionalne kompanije su preduzeća kojima se rukovodi iz **jednog centra** kompanije, koji imaju svoje djelove (preduzeća i pogone) u većem broju zemalja i koje imaju velike poslove i ogromna finansijska sredstava.
- Njihova **struktura vlasništva** sastavljena je: iz osnovnog i obrtnog kapitala, ljudskog faktora (rada, organizacije i menadžmenta), tehnoloških komponenti, uključujući specijalizaciju poslova i proizvodnje
- **Sa stanovišta upravljanja** postoje 2 grupe:
  1. one kojima upravlja vlasnik ili nekoliko vlasnika (**porodična preduzeća**) i
  2. kompanije kojima, umjesto vlasnika, upravljaju profesionalni menadžeri, tzv. **korporativno upravljanje**.

Prva TNK bila je holandska Istočnoindijska kompanija (kraj 17.v.)

U 19.v. – Bajer, Singer, Siemens, Standard oil company (Rokfeler), General Electric Company, US Steel Corporation (1901), General Motors, IBM, Lewis, McDonald's, Coca Cola, Merrill Lynch, Microsoft..(vlasništvo uglavnom SAD, EU, Japan...ali danas i tu promjene

TNK definicije

- **Definicija UN** – TNK kontrolišu proizvodnju ili usluge u više zemalja van zemlje koja je njihovo **matično** sjedište. Ovakve kompanije nisu uvijek ujedinjena p-ca, niti su uvijek u privatnom vlasništvu, one mogu biti takođe p-ća na kooperativnoj osnovi ili u državnom vlasništvu;
- **Vernon** - To su kompanije koje raspolažu proizvodnim kapacitetima "ćerkama" u više zemalja, godišnji promet penje se na mlrd \$, izvode velike poslovne, finansijske i investicione poduhvate van zemlje gde je njihovo sjedište, imaju centralistički organizovano poslovanje, pa njihovi ljudski i finansijski potencijali čine povezanu cjelinu čije je delovanje uokvireno elementima zajedničke strategije.

Terminologija: od TNC ka MNE

- **TNK** – kapital jedne zemlje u većem broju država, a kod **MNK** kapital je vlasništvo porijeklom iz više zemalja (teorijski pristup)
- **Transnational corporations (TNCs)** are incorporated or unincorporated enterprises comprising parent enterprises and their foreign affiliates. A parent enterprise is defined as an enterprise that controls assets of other entities in countries other than its home country, usually by owning a certain equity capital stake. ([http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-\(TNC\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/Transnational-corporations-(TNC).aspx)).

Mapping MNE ownership structures (Multinational enterprises – MNEs)

- Common types of complexity in internal MNE ownership structures are **lengthy ownership chains with multiple cross-border links**, ownership hubs and shared ownership structures. Ownership of affiliates is expressed in shareholdings, which provide cash flow rights and voting rights. **Control** is the ability to exercise voting rights to affect strategic management decisions. In the internal ownership structure of MNEs, control generally coincides with (direct or indirect) majority ownership. However, **MNEs can exercise control over affiliates even when they have a minority stake.**
- **MNE ownership structures are made up of a parent entity and its affiliate companies, which can be in the MNE home country or in host countries**, and ownership links with varying levels of equity ownership that determine the degree of control that the parent entity can ultimately exercise over each affiliate.

TNK – faze razvoja

- I FAZA - Fabrika – više fabrika – od porodičnog ka akcijskom kapitalu – međjugranska korporacija tj. konglomerat koji prerasta granice jedne zemlje i osniva ogranke u inostranstvu
- II FAZA – prodor na nova tržišta, dugoročna proizvodna saradnja na ino tržištima,
- III FAZA – zajednička ulaganja /vlasništvo kapitala u inostranstvu je mješovito ili potpuno/

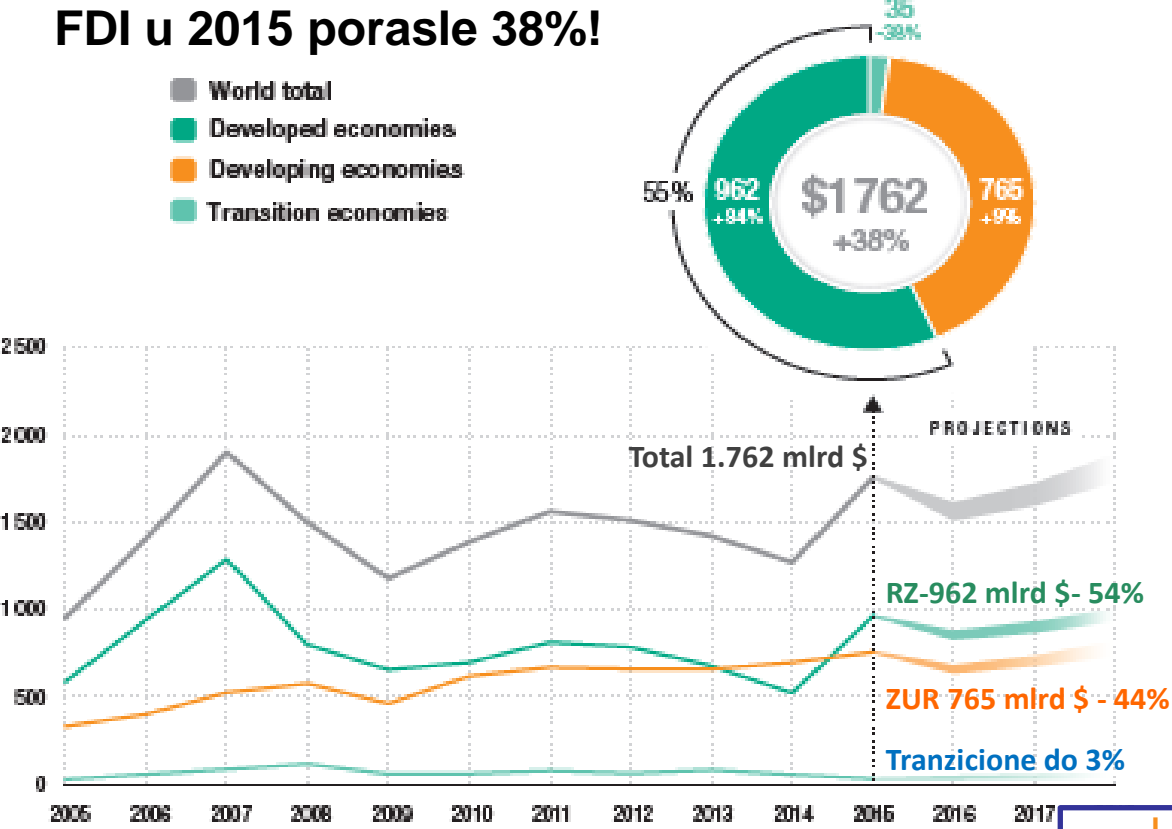

TNK – dimenzija veličine i snage

- TNK - glavni nosilac razvoja svijeta koje po tehničkim, ekonomskim, tehnološkim i finansijskim karakteristikama, prevazilaze snagu mnogih država
- TNK danas – 30% svjetske proizvodnje i preko 50% ukupnog svjetskog izvoza
- 1/3 svjetske trgovine je između filijala ovih kompanija
- 2003. - proizvodnja američkih kompanija van SAD bila duplo veća od svjetskog izvoza, ta proizvodnja u Evropi 3 puta je veća od ukupnog američkog izvoza u evropske zemlje
- Oko 1000 TNK iz SAD posjeduje 60% američ. kapitala, a proizvodi gotovo 50% roba i pruža isto toliko usluga
- 50 UK firmi – 75% UK izvoza (uz kooperaciju sa SMEs)
- 6 japanskih firmi proizvodi oko 50% GDP Japana
- Švajcarska NESTLE internacionalizovala 95% proizvodnje
- **Najvećih 20 svjetskih TNK bavi se sledećim djelatnostima:** nafta, gas i električna energija (10), industrija motornih vozila i dijelova (4), elektronska industrija (2), trgovina (2), bankarstvo (2), osiguranje (1)

WORLD INVESTMENT REPORT UNCTAD 2016, FDI INFLOWS

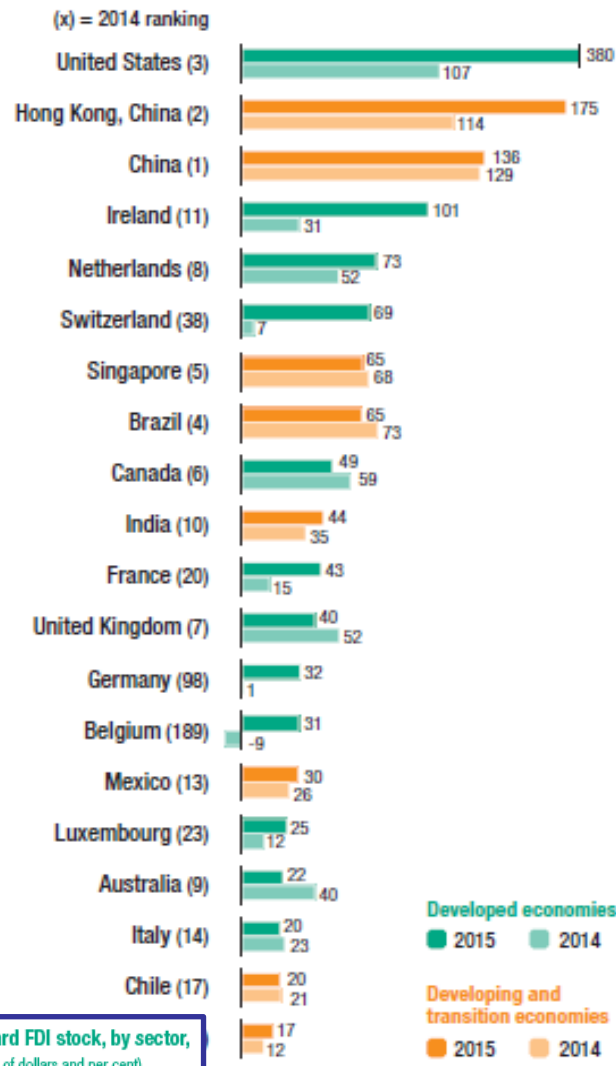
Figure 1. Global FDI inflows by group of economies, 2005–2015, and projections, 2016–2018 (Billions of dollars and per cent)

Source: ©UNCTAD, FDI/MNE database (www.unctad.org/fdistatistics).

Najveći obim FDI je u usluge (64%, 27% industrija, primarna proizvodnja 7%, ostalo 2%)
Globalni tok FDI u RZ je

Figure 3. FDI inflows, top 20 host economies, 2014 and 2015 (Billions of dollars)

Source: UNCTAD, FDI/MNE database (www.unctad.org/fdistatistics).

Figure 6. Global inward FDI stock, by sector, 2014 (Trillions of dollars and per cent)

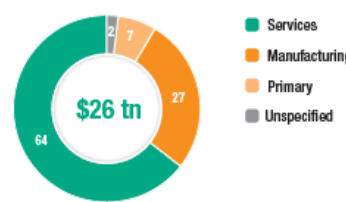

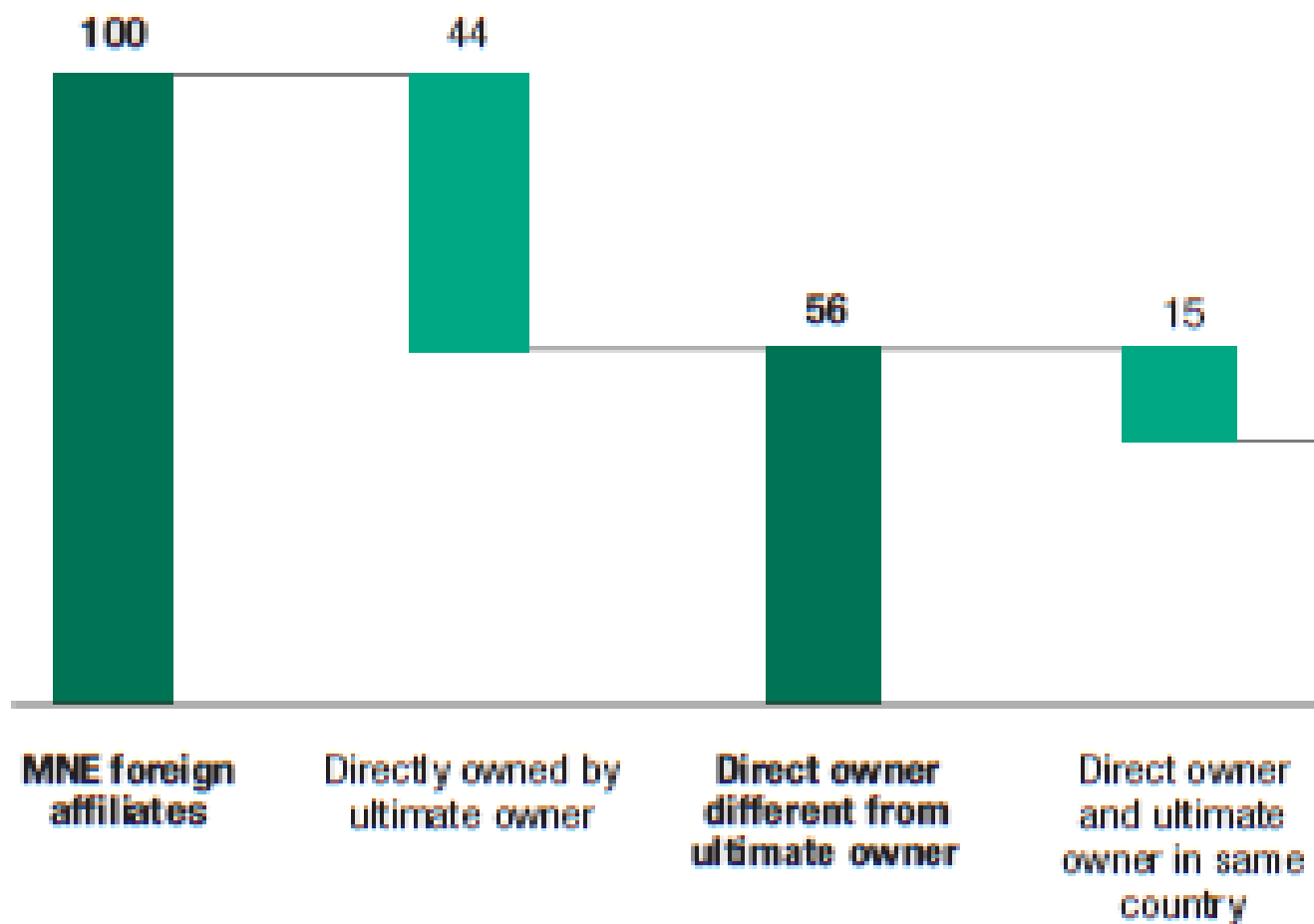
Table 1.

Selected indicators of FDI and international production, 2015 and selected years

Item	Value at current prices (Billions of dollars)				
	1990	2005–2007 (pre-crisis average)	2013	2014	2015
FDI inflows	207	1 418	1 427	1 277	1 762
FDI outflows	242	1 445	1 311	1 318	1 474
FDI inward stock	2 077	14 500	24 533	25 113	24 983
FDI outward stock	2 091	15 104	24 665	24 810	25 045
Income on inward FDI	75	1 025	1 526	1 595	1 404
<i>Rate of return on inward FDI</i>	4.4	7.3	6.5	6.7	6.0
Income on outward FDI	122	1 101	1 447	1 509	1 351
<i>Rate of return on outward FDI</i>	5.9	7.5	6.1	6.3	5.6
Cross-border M&As	98	729	263	432	721
Sales of foreign affiliates	5 101	20 355	31 865	34 149	36 668
Value added (product) of foreign affiliates	1 074	4 720	7 030	7 419	7 903
Total assets of foreign affiliates	4 595	40 924	95 671	101 254	105 778
Exports of foreign affiliates	1 444	4 976	7 469	7 688	7 803
Employment by foreign affiliates (thousands)	21 454	49 565	72 239	76 821	79 505
Memorandum					
GDP	22 327	51 288	75 887	77 807	73 152
Gross fixed capital formation	5 072	11 801	18 753	19 429	18 200
Royalties and licence fee receipts	29	172	298	311	299
Exports of goods and services	4 107	15 034	23 158	23 441	20 861

Source: ©UNCTAD.

Figure 10. **Complex ownership of MNE foreign affiliates**
(Share of foreign affiliates, per cent)

Načini djelovanja TNK

- TNK - zaokružen lanac proizvodnje, trgovine, plasmana, finansija, radne snage, informacija, nauke i tehnologije
- Sistem medjunarodne integracije uz max korišćenje komparativnih prednosti pojedinih država u oblasti sirovina, radne snage, tržišta i tehnologije
- Drže pod kontrolom i ponudu i potražnju, glavni motiv sticanje što većeg profita; trend ukрупnjavanja velikih co kroz ugovorne odnose
- Brzo seljenje kapitala u potrazi za jeftinijim inputima

Oblici kontrole industrijskih i drugih potencijala zemalja:

1. pribavljanje dugoročnih koncesija i prava na geološka istraživanja
  2. uticaj na oblikovanje, način života miliona ljudi, na njihove politike o pravac razvoja
  3. izvlačenje ekstraprofita iz ZUR i tranzicionih ekonomija
  4. traže privilegije i izuzeća u carinskoj i poreskoj politici
  5. transferne cijene /roba i usluga unutar TNK/ i repatrijacija, tj. povraćaj /ekstra/profita
- Profitabilni sektori – proizvodnja i promet nafte, rudarstvo, sektor usluga, slobodne zone, off shore
  - Koncentrisana ekonomska moć ide prema političkoj moći

- **INDUSTRIJSKE ZONE** - koncentracija industrijskih pogona u gradu. Unaprijed projektovana i realizovana industrijska zona privlačna je za uprave industrijskih i njima srodnih poduzeća jer se ne moraju brinuti o tome kako da dođu do terena i gdje su urbanističkim planovima takve zone predviđene. Industrijski pogoni često imaju zajedničku infrastrukturu (željeznice, putevi, plinovod, električni vodovi, vodovod, kanalizacija, telekomunikacije itd.). To nije funkcionalni, nego prostorni pojam, nastaje spontano ili planski. U svijetu veličine od 100 do 500 ha. Prva organizovana industrijska zona nastala je u New Yorku, 1830. g. tzv. *New York Dock C.* U Evropi se često citira, kao prva, industrijska zona u sjevernom predgrađu Hamburga, *Altona* (Altona), 1884.
- **NAUČNO-TEHNOLOŠKI PARKOVI** su posebne zone za kreiranje i komercijalizaciju novih proizvoda za svjetsko tržište na osnovu primjene visokih tehnologija u uskoj saradnji između industrije, naučnih ustanova i fakulteta. Razvili su se nakon 2. svj. rata u razvijenim zemljama i žarišta su inovacija i tehničkog progresa. Prvi znanstvenotehnološki parkovi osnovani su u SAD, gdje su danas najpoznatiji Silicijumska dolina u Kaliforniji, Cesta 128 Boston (Massachusetts) i Research Triangle Park u Sj. Karolini. Parkovi su se raširili po evropskim zemljama, gdje su najpoznatiji u Cambridgeu (Vel. Britanija), Antipolis kod Nice i Sorbona u Parizu, Louvainu u Belgiji, Oulu u Finskoj i dr.
- **SLOBODNE ZONE** ponajprije označuju teritorijalna područja u kojima se kompanijama osiguravaju, osim prikladne lokacije i infrastrukturnih rješenja, i dodatne povlastice i olakšice. To su ekonomske enklave sa posebnim setom olakšica i stimulansa za rad.

MISIJA TEHNOPOLISA - NK

- Naša misija je da razvijamo IPC Tehnopolis kao “**oruđe**“ za **unaprijeđivanje razvoja preduzetništva**, koje omogućava osnivanje novih preduzeća, otvaranje radnih mjesta i razvoj preduzeća koja se zasnivaju na novim, inovativnim idejama i tehnologiji.
- Tehnopolis je mjesto na kojem se mogu naći **potrebne informacije i podrška za razvoj poslovne ideje i pokretanje privatnog biznisa**, zatim informacije vezane za vođenje biznisa i mogućnosti pribavljanja finansijskih sredstava. Tehnopolis se bavi i promocijom i razvojem preduzetništva, to jest osnivanjem novih i razvojem postojećih preduzeća na lokalnom i regionalnom nivou, promovisanjem i razvojem naučno-istraživačkih rezultata u cilju pospješivanja poslovanja preduzeća, kao i učestvovanjem u realizaciji različitih razvojnih projekata. Uporedo sa tim aktivnostima, Tehnopolis će predstavljati izvor novih ideja i znanja koja se konstantno unaprijeđuju uz pomoć **domaćih i stranih konsultanata iz raznih oblasti**. Bitan dio poslovnih aktivnosti je i formiranje mreže institucija, privrednika i pojedinaca koji će biti **podrška svim potencijalnim preduzetnicima, novoosnovanim i već osnovanim preduzećima**.
- Bliska saradnja u pružanju podrške stanarima Tehnopolisa od strane komplementarnih organizacija kao što su Unija Poslodavaca, Privredna komora, Univerzitet Crne Gore, Direkcija za razvoj MSP, Investiciono razvojni fond itd, jedan je od naših glavnih ciljeva.
- DIO NTP CRNA GORA (PG, NK, BR, BP....)

GENIJALKO
škola mentalne aritmetike

GENIJALKO

ChoDex Studio

ChoDex Studio

BAD BRAIN

BAD BRAIN KREATIVNI STUDIO™

IMPRESS

Impress
PR AGENCY

KLASTER RIZNICA

KC Patuljac

Kreativni centar i igraonica

Patuljac

Atelje Virjanka
unikatni ručno taftovani tepisi

VIRJANKA

REAKTOR
Media

dizajn i 3D vizualizacija
enterijera i eksterijera

REAKTOR

MEDIA

DRONESTUDIO.ME

DRONESTUDIO.ME

EDUKACIJA.ME

MINUT1
CONSULTING
Go get that job

Minut do posla

STANARI – NIKSIC

Tehnopolis

Inovaciono Preduzetnički Centar

- **OFF SHORE ZONE** – zemlje poreskog raja, sa malim porezima. Offshore zone su zone u kojima postoji dvojna poreska politika: veoma povoljna za kompanije koje nemaju poslovanje u toj zemlji već samo registrovano sedište i uobičajenu za kompanije koje posluju na lokalnom tržištu. **Offshore kompanije** – zajednički naziv za kompanije koje su registrovane u određenim zemljama samo da bi koristile povoljne poreske tretmane
- Zemlje poreskog raja čine 1,2% svjetske populacije, 26% svjetske imovine i 31% neto profita američkih multinacionalnih korporacija.
- **Evropa:** Andora, Kampione, Kipar, Gibraltar, Ostrvo Man, Đersi, Holandija, Lihtenštajn, Luksemburg, Madeira, Monako, Švajcarska;
- **Srednji Istok:** Bahrein, Izrael i Liban;
- **Afrika:** Džibuti, Liberija, Mauricijus, Sejšeli i Tandžer;
- **Azija i Pacifik:** Ostrva Kuk, Guam, Hong Kong, Tokio, Labuan (Malezija), Makao (Kina), Mariani, Maršalova ostrva, Nauru, Nue, Filipini, Singapur, Tahiti, Tajland, Vanuatu, Zapadna Samoa;
- **Zapadna Hemisfera:** Angvila, Antigva, Aruba, Bahami, Barbados, Belize, Bermuda, Britanska Devičanska ostrva, Kajmanska ostrva, Kostarika, Dominika, Grenada, Montserat, Holandski Antili, Panama, Portoriko, St. Kits i Nevis, St. Lucia, St. Vinsent i Grenadini, Turks i Kaikos ostrva, Vest Indis i U.S. Devičanska ostrva, Urugvaj, Angvile i Monserat (Velika Britanija).
- U procesu privatizacije zemalja regiona, zašto većina novih kompanija ima off shore osnivače? 1. Ne može se sa sigurnošću i jednostavno utvrditi vlasnik kapitala 2. Ne ispituje se porijeklo kapitala (fenomen “pranja novca”), 3. Mogućnost formiranja cijena u skladu sa potrebama, 4. Poreska evazija (i 9% je mnogo)...

Banke i druge fin.organizacije

- Banke, osiguranje, berze, fondovi
- **Banke prikupljaju i plasiraju finansijska sredstva** proširujući finansijski potencijal nacionalnih ekonomija, obavljaju poslove platnog prometa unutar zemlje i sa ostalim zemljama, odobravaju kredite, ulažu u akcije, obveznice i druge vrijednosne papire, daju garancije, finansiraju i na drugi način stimulišu izvoz, osiguravaju likvidnost u plaćanjima sa inostranstvom, utvrđuju kamate, i značajni su akteri u određivanju nivoa deviznog kursa
- **20 najvećih banaka u svijetu (2008, 2013)**
- Proces ukрупnjavanja banaka – transnacionalne i multinacionalne banke
- Trendovi ukрупnjavanja, koncentracije i multinacionalizacije su i u osiguranju
- Berze – značajan subjekt svjetskih finansijskih kretanja

	US	Evropa	JP	CH
2008	4	11	3	2
2013	3	9	4	4

RANK 2018	TOP BANKS IN THE WORLD 2018		Total assets, US\$b XII 2017	RANK 2013		TOP BANKS IN THE WORLD 2013	Total assets US\$ billion
1	Industrial & Commercial Bank of	CH	4.006	1	CH	China	2.811
2	China Construction Bank Corp	CH	3.397	2	UK	HSBC	2.693
3	Agricultural Bank of China	CH	3.233	3	DE	Deutsche Bank	2.665
4	Bank of China	CH	2.989	4	FR	Crédit Agricol	2.661
5	Mitsubishi UFJ Financial Group	JP	2.774	5	JP	Mitsubishi UFJ Financial Grou	2.595
6	JPMorgan Chase & Co	US	2.534	6	FR	BNP Paribas	2.527
7	HSBC Holdings	UK	2.522	7	UK	Barclays	2.402
8	BNP Paribas	FR	2.348	8	US	JP Morgan Chase	2.359
9	Bank of America	US	2.281	9	JP	Japan Post Bank	2.291
10	China Development Bank	CH	2.202	10	CH	China Construction Bank Corporation	2.239
11	Credit Agricole Group	FR	2.112	11	US	Bank of America	2.210
12	Wells Fargo	US	1.952	12	CH	Agricultural Bank of China	2.123
13	Japan Post Bank	JP	1.874	13	UK	The Royal Bank of Scotland Group	2.115
14	Mizuho Financial Group	JP	1.850	14	CH	Bank of China	2.032
15	Sumitomo Mitsui Financial Group	JP	1.847	15	JP	Mizuho Financial Group	1.982
16	Citigroup Inc	US	1.843	16	US	Citigroup	1.865
17	Deutsche Bank	DE	1.767	17	ES	Santander Group	1.682
18	Banco Santander	ES	1.730	18	FR	Société Générale	1.657
19	Barclays PLC	UK	1.529	19	JP	Sumitomo Mitsui Financial Group	1.652
20	Societe Generale	FR	1.527	20	NL	ING Group	1.540

Država

- Danas, oko 200 država u sistemu UN (193)
- Dugoročni razvoj jedne zemlje zavisi prije svega od kvaliteta razvoja njenih javnih institucija
- **Državni suverenitet:** zakonodavna, sudska i izvršna vlast; jasne granice i stanovništvo; ne postoji prosperitet bez dobrog sprovođenja zakona u praksi
- **Stabilna i suverena država** je ona koja je u stanju da slijedi interese građana i da se po njima ponaša. A to je država koja ima institucije koje su u stanju da garantuju slobodu (a kriminalci da ne budu na slobodi). Vlast je stabilna ako stalno sprovodi promjene (reforme), tržišne, ali i socijalno održive
- **Ekonomске funkcije države:**
  1. Odnos prema privrednom razvoju u opštem smislu
  2. Odnos prema investicijama i potrošnji
  3. Odnos prema MEO, strategiji izvoza i stanju platnog bilansa, oslonjenim na razvojnu politiku

Spoljnotrgovinska politika države

- **Regulativna uloga države** - Izvozne premije, carine, kontigenti, oporezivanje izvoza i uvoza, a sve u cilju oživljavanja proizvodnje, rasta zaposlenosti, jačanja tehnološkog progresa
- Države često djeluju koordinirano kroz regionalne ekonomske integracije
- Osnivanjem OUN i njenih ekonomskih agencija, kao i GATT-a, uloga države prenosi se i na međunarodni teren

MO kao subjekt MEO

- Međunarodne organizacije (MO) u najširem kontekstu predstavljaju oblik institucionalizacije međunarodnih odnosa, i mogu se, definisati na bazi četiri osnovna kriterijuma: obima aktivnosti, vrste članova, pravne prirode odluka koje donose i obima članstva:
- **Prema obimu aktivnosti MO se dijele na opšte i specijalizovane**
- **Na osnovu kriterijuma članova**, MO se dijele na vladine ili **javne MO** (članice su države) i **nevladine** organizacije (članovi su grupe pojedinaca).
- **Prema pravnoj prirodi odluka koje donose, MO se dijele na koordinirajuće i nadnacionalne.** Koordinirajuće MO nemaju ovlašćenja da donose obavezujuće odluke za države članice, dok su odluke nadnacionalnih organizacija obavezne i neposredno primjenljive na teritoriji država članica.
- **Na osnovu kriterijuma obima članstva**, MO se dijele na **univerzalne i regionalne**

Konstitutivni elementi MO

- osnivači su države članice; država na njih prenosi dio nadležnosti;
- njihovo osnivanje podrazumijeva donošenje osnivačkog akta (međunarodni ugovor kao osnivački akt);
- MO imaju svoje stalne organe koji im obezbjeđuju kontinuitet u funkcionisanju;
- MO imaju definisanu oblast djelovanja kao osnovni cilj postojanja, što se jasno definiše u osnivačkom ugovoru;
- MO imaju poseban pravni status (kao pravno lice nacionalnog prava zemlje u kojoj im je sjedište i kao subjekt međunarodnog prava) i obezbjeđuju formalnopravnu jednakost država članica, koja ne mora da znači da one istovremeno imaju i faktičku jednakost u procesu donošenja odluka;
- istovremeno, države članice unose u ovaj novi oblik udruživanja svoje različite sisteme vrijednosti, interese i ciljeve, na bazi kojih formiraju svoja očekivanja i bliže se povezuju u promociji svojih stavova.

Medjunarodni subjekti od posebnog značaja za spoljnu trgovinu

- Ekonomsko socijalni savjet OUN
- Ekonomska komisija UN za Evropu /Aziju, Latinsku Ameriku, Afriku/
- Konferencija UN za trgovinu i razvoj - UNCTAD
- Organizacija UN za industrijski razvoj UNIDO
- Svjetska organizacija za poljoprivredu FAO
- **WTO, IMF, WB** – ključne institucije medjunarodnog ekonomskog poretka (detaljnije kasnije)
- OECD /org. za ek.saradnju i razvoj, 34 članice/
- G7 (US,UK,FR,DE,IT,CA,JP) + Rusija = G8
- Svjetski trgovinski centri, Medjunarodna privredna komora u Parizu...
- G20, kao forum za razvojnu saradnju – čini 2/3 svjetskog stanovništva i oko 85% BDP svijeta

Klasifikacija savremenih trzisnih ekonomija

- Po klasifikaciji IMF-a, koji prati 188 zemalja, osnovna podjela je na:
  - grupaciju **razvijenih ekonomija** (Advanced economies - 35) i
  - grupaciju **rastućih tržišta i zemalja u razvoju** (Emerging market and developing economies) koju čini 155 zemalja I koje se dalje mogu geografski grupisati u više podgrupa (geografske podgrupe)
- **Central and Eastern Europe** - 14 countries: Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Hungary, Kosovo, Latvia, Lithuania, FYR Macedonia, **Montenegro**, Poland, Romania, Serbia, and Turkey.

Klasifikacija zemalja (i teritorija) po nivou razvoja (Svjetska banka, podaci za 2015):

- Zemlje sa niskim dohotkom (**1.025 \$/pc ili manje**) – 36 zemalja
- Zemlje nižeg srednjeg dohotka (**1.026 – 4.035 \$/pc**) – 48 zemalja
- Zemlje višeg srednjeg dohotka (**4.036 – 12.475 \$/pc**) – 55 zemalja
- Zemlje visokog dohotka (**12.476 \$/pc i više**) – 76 zemalja
- Klasifikacija je izvršena na bazi podataka GNI/pc i obuhvata 215 zemalja i teritorija (koje imaju više od 30.000 stanovnika I imaju carinsku autonomiju, iako nisu nezavisne države, članice UN, npr. Kosovo).

Proporcije BDP/pc između grupacija zemalja se mijanjaju u korist **srednjerazvijenih** koju simbolizuju BRICS

CLASSIFICATION , GDP, BIL.\$	1990		2000		2013	
LOW INCOME	96,261	0,4%	113,343	0,3%	378,43	0,5%
Least developed countries	163,318	0,7%	215,632	0,6%	858,216	1,1%
LOWER MIDDLE INCOME	918,521	4,1%	1.337,27	4,0%	5.572,35	7,3%
China /DANAS UPPER MIDDLE INCOME COUNTRY!/ INCOME COUNTRY!	358,973	1,6%	1.205,26	3,6%	9.490,60	12,4%
UPPER MIDDLE INCOME	2.521,68	11,2%	4.217,42	12,7%	20.807,29	27,2%
HIGH INCOME	18.876,08	83,7%	27.352,38	82,1%	49.063,80	64,2%
WORLD	22.563,12	100%	33.321,30	100%	76.431,32	100%

35%

KLASIFIKACIJA ZEMALJA PREMA DOHOTKU – World Bank 2016		GNI per capita in US\$	zemalja	NPR.
Low income (L)	Zemlje sa niskim dohotkom	<= 1,005 \$	31	Niger, S.Koreja ..
Lower middle income (LM)	Zemlje nižeg srednjeg dohotka	1,006-3,955	53	Indija, Moldavija, UA, KS*
Upper middle income (UM)	Zemlje višeg srednjeg dohotka	3,956-12,235	56	Kina, Zapadni Balkan bez KS*, HR, BG; TR; RU
High income (H)	Zemlje visokog dohotka	> 12,235 \$	78	EU - RO & BG; US, CA,
<i>World Bank, Atlas methodology</i>			218	

Klasifikacija zemalja (i teritorija) po kategoriji zaduženosti (Svjetska banka, 2012):

- **IDA zemlje** (zemlje sa niskim dohotkom - 1.035 \$/pc ili manje, bez finansijske sposobnosti da pozajmljuju od IBRD). IDA krediti su veoma povoljni, mogu biti i beskamatni, uz grantove, za programe pomoći, u cilju podsticanja ekonomskog razvoja i unpređenja uslova života – zemalja
- **IBRD zemlje** – tj. zemlje srednjeg dohotka koje mogu povlačiti kredite IBRD, tj. koje imaju finansijski potencijal (kreditnu sposobnost).
- **Tzv. mješovite ekonomije** (*Blend countries*) koje imaju nizak dohodak, koji ih klasifikuje da mogu povući povoljne IDA kredite, ali su kreditno sposobne tako da mogu i da povuku IBRD kredit

HIPC

- Posebna kategorija zemalja su **prezadužene, siromašne zemlje** (HIPC – *heavily indebtedness poor countries*)
- u 2012. godini, po klasifikaciji Svjetske banke, tu spada 39 zemalja (od kojih 33 iz pod-saharske Afrike i nekoliko zemalja južne Amerike) koje imaju oko 650 mil stanovnika.
- Njihov prosječan GNI/pc je **717 \$**. Imaju visoku stopu siromaštva i predmet su posebne podrške IMF-a i Svjetske banke (koja uključuje i otpis dijela dugova). Kod ovih zemalja ratio odnos duga prema izvozu dostiže preko 200% (debt-to-exports exceeded 200-250%) ili odnos duga prema budžetskim prihodima prelazi 280% (ratio of debt-to-government revenues exceeded 280%).

Zemlja se smatra prezaduženom, ako 4 kriterijuma prevazilaze standarde i to:

INDIKATOR - CG	2013	2014	2015
Izvoz (roba i usluga)	1.391,6	1.388,14	1539,2
Otplata duga	286,0	490,23	568,67
Kamate	71,27	78,9	86,25
BDP	3.327,1	3.424,9	3625,0
Spoljni dug	1.433,0 (43%)	1.561,7 (45%)	1.956,36 /54%
DRŽAVNI DUG	1.933,0	1.942,0	2.276,7
Dug JLS		128,0	142,18
Depoziti MF		-49,0	-57,25
JAVNI DUG		2.022,0	2.361,6
Izdate garancije		307,54	315
UKUPNO		2.329,74	2.676,6
1. Učešće stanja duga u BDP NIJE preko 80%;	58% - OK	56,7% - OK	66,1% - OK
2. stanje duga da nije preko 220% izvoza;	3061 > 1933 OK	(1.388,14*2,2) > 1.942,9 = 3.053 > 1.942,9 OK	3386,2 > 2.361,6 OK
3. učešće otplate duga i kamata u izvozu preko 30%;	357,3/1391 = 21% OK	569,13/1388,14 = 35%	(568,67+86,25)/ 1539,2 = 43%
4. učešće otplate i kamate u BDP preko 8% (Annual Debt Service Ratio not to exceed 8%) of GDP	2,12%+6,71% = 8,83% - OK..	2,28%+13,8% = 15,36%	2,4%+15,7% = 18,1%

- Učešće stanja duga u BDP preko 80%;
- stanje duga preko 220% izvoza;
- učešće otplate duga kamata u izvozu preko 30%;
- učešće otplate i kamate u BDP preko 8%.

WB methodology
“Debt Reporting
System”

Navedene klasifikacije za izabrane zemlje:

WB country code	Europe and Central Asia - selected economies (developing only)	Upper middle income in 2012 (4.086 – 12.615 \$/pc, out of 56 countries)	Lending category
ALB	Albania	4.050	IBRD
ARM	Armenia	lower middle income/ 3.720	Blend
AZE	Azerbaijan	6.050	IBRD
BIH	Bosnia and Herzegovina	4.650	Blend
GEO	Georgia	lower middle income / 3.280	Blend
KSV	Kosovo	lower middle income / 3.640	IDA
MKD	Macedonia, FYR	4.690	IBRD
MNE	MONTENEGRO	6.940	IBRD
SRB	Serbia	5.280	IBRD
TUR	Turkey	10.830	IBRD
HRV	Croatia (EU 28)	high income, non OECD/ 13.290	IBRD

<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>